

האיחוד האירופי ומגפת הקורונה

מאת ד"ר צילה הרשקו

מבט מבס"א מס' 1,515, 1 באפריל 2020

תקציר: משבר הקורונה חשף את חולשותיו המבניות של האיחוד האירופי והעצימן. הארגון כשל בהכנת תוכניות לשיתוף פעולה במאבק במגפה וגבולותיו הפתוחים הפכו למכשול משמעותי בבלימתה. יוקרת האיחוד אף נפגעה בשל היעדר סולידריות והיענות לבקשות הסיוע הדחופות של איטליה, בניגוד לסין ורוסיה שהעבירו לה ציוד חיוני למאבק במגפה. עם זאת מוקדם להספיד את הארגון שהוכיח את יכולתו להרחיב את תחומי שיתוף הפעולה והשפעתו בזירה העולמית למרות המשברים שעבר.

מגפת הקורונה חשפה את האיחוד האירופי במערומיו. חברותיו, שחרתו על דיגלן את עקרון שיתוף הפעולה, ניכשלו בהכנת תוכניות הולמות למאבק בהתפשטות המגפה. הגבולות הפתוחים בהתאם לאמנת שנגן, הנחשבים כאחד מהישגיו המרכזיים של האיחוד, הפכו למכשלה מרכזית במאבקה זה עקב סרוב קברניטי האיחוד לסווגרם תוך הפחתה שיטתית בסכנות הנגיף.

האירופאים, המרבים לבקר את הפרות זכויות האדם בידי סין והחוששים מהתחזקותה הכלכלית של בייג'ינג, מתחו ביקורת חריפה על הצעדים החריפים והלא דמוקרטיים שנקטה במאבקה בקורונה. עם זאת הם נכשלו בהפנמת הלקחים מפגיעתה האנושה של המגפה באזרחי סין והתפשטותה המהירה למדינות אחרות באסיה והציגו בהתנשאות את המצב במדינה כארוע שלא יפגע באירופה הנאורה והמתקדמת. לאחר התפשטות הנגיף לאיטליה מתחו מספר ממדינות האיחוד ביקורת על הפיכתה של זו למוקד מרכזי בהפצת המגפה, אם כי נמנעו מסגירת גבולותיהן בפני אזרחי איטליה לבלימת התפשטות המגפה. היו אלה הסינים והרוסים שהעבירו לאיטליה ציוד למאבק במגפה כמסכות וערכות בדיקה. הסינים אף העבירו ציוד לספרד וצרפת שהלכו עד מהרה בעקבות איטליה. מעניין לציין כי בניגוד לחוסר הענותו לאיטליה העביר האיחוד כעשרים טון סיוע למאבקה של סין בקורונה. לא ברור אם חילופי סיוע אלה מסמנים את הידוק היחסים הדיפלומטיים בין אירופה לסין בניגוד ליחסים המחרפים עם ארה"ב.

השאננות וחוסר ההפנמה של המצב המידרדר באיטליה בלטו בהתנהלות הנהגותיהן של רבות ממדינות האיחוד. בצרפת, לדוגמה, התקיימו ארועים המוניים כיריד החקלאי השנתי בפורט דה ורסאי, שנפתח ב-22 בפברואר ונמשך אף לאחר שהסתבר שהמגפה

מתפשטת ביבשת. הנשיא מקרון נראה בעת פתיחת היריד כשהוא מוקף בקהל צפוף ומשוחח עם אנשים שאולי נדבקו בנגיף. ב-6 במרץ ביקר מקרון בבית אבות מלווה בפמליה נכבדה על מנת להודיע על האיסור לבקר בבתי אבות, בלא שהוא ופמלייתו ישמרו את כללי הזהירות האלמנטריים. באותו יום ערך מושל מחוז הוט ריין במזרח צרפת מסיבת עיתונאים בהשתתפות מומחים ובכירים במחוז וברשויות הבריאות בה הכריז על הצעדים החדשים כהגבלת התקהלויות ואיסור ביקור בבתי אבות, סגירת מוסדות חנוך ועוד. במהלך המפגש העבירו הדוברים את המקרופון זה לזה תוך הפרת אמצעי הזהירות. הבחירות לרשויות המקומיות בצרפת לא בוטלו והתקיימו ב-5 במרץ, אם כי בשל ההחרפה המשמעותית בהתפשטות המגפה בוטל הסיבוב השני שהיה אמור להתקיים ב-22 במרץ.

האיחוד האירופי החל להפנים בהדרגה את סכנת הקורונה כאשר הנגיף התפשט בכול היבשת. ב-6 במרץ נערך כינוס מיוחד בנושא הקורונה בפורום שרי הבריאות של חברות האיחוד בו הוחלט על שיתוף פעולה וחילופי מידע בנושא. ב-17 במרץ הודתה נשיאת הנציבות האירופית אורסולה וון דר לייך שהאיחוד המעיט בהערכת הסכנה והכריזה על סגירת שערי פני אזורי מדינות לא אירופיות. חלק ממדינות האיחוד עצמו כספרד, דנמרק וצ'כיה אף הודיעו על סגירה כוללת של גבולותיהן.

האיחוד האירופי שהגיע להישגים ניכרים בעיקר בנושאים כלכליים בתקופות לא משבריות נכשל מידי פעם בהתמודדות עם מצבי משבר כולל מגפת הקורונה. במהלך השנים התרחבה אירופה ל-28 מדינות והגדילה בהדרגה את תחומי האינטגרציה לתחומי מדיניות רבים כולל חוץ וביטחון. כתוצאה מכך הפך האיחוד לגוף בירוקרטי מסורבל בעל מערכת קבלת החלטות איטית שאינה מתאימה לקצב הדינמי של הארועים בזירה הגלובלית והפנימית. בנוסף היקשה הצורך בהחלטות פה-אחד על קבלת החלטות בסוגיות מפתח מרכזיות כולל במצבי חירום.

כך למשל הבלטי הטיפול האירופי בבעיית הפליטים את חילוקי הדעות באיחוד עם השלכות למגפת הקורונה. מדינות מזרח אירופה כהונגריה ופולין סרבו מלכתחילה להצעת המכסות לקליטת פליטים. ב-2016 הגיע האיחוד להסכם עם תורכיה לפיו תסייע זו לעצירת זרם הפליטים תמורת סיוע כספי והסכמת האיחוד לקבלת פליטים בתנאים מסויימים. האיחוד אכן העביר סכום של כשישה מיליארד אירו אך לאחרונה אפשרה אנקרה לפליטים להגיע לגבול יוון בתואנה שהאיחוד הפר את ההסכם. בכך הכניס האיחוד את עצמו למצב בו הוא נסחט ע"י תורכיה. יוון השכנה נאלצה להתמודד לבדה עם שטף הפליטים שהתגבר בעיקבות המתקפה הסורית באידליב. המצב עלול להביא להתפשטות הקורונה, לדוגמה באי לסבוס היווני הגדוש בפליטים.

בשנים האחרונות עומד האיחוד האירופי בפני ביקורות פנימיות חריפות וקריאת תגר ע"י מפלגות אירו-סקפטיות, בנוסף להתפתחויות מאתגרות כפרישתה של בריטניה והחלשות שיתוף הפעולה הגרמני-צרפתי שהיווה במשך שנים את המנוע המרכזי להעמקת והרחבת האינטגרציה האירופית. יחד עם זאת מוקדם למדי להספיד את האיחוד. ייתכן דווקא שליקחי ההתמודדות הכושלת בנגיף הקורונה יביאו את ראשון להבנה שיש לעשות רפורמות במבנה הארגון שיעניקו לו יכולות התמודדות טובות יותר עם מצבי משבר עולמיים. ייתכן אף שבעקבות המשבר תגבשנה מדינות האיחוד חלוקה אפקטיבית יותר בין תחומי אחריותן שתשרת טוב יותר את אזרחי מדינותיהן ותפחית את הביקורת הציבורית כלפי האיחוד.

ד"ר צילה הרשקו היא חוקרת בכירה במרכז בגין-סאדאת (בס"א) למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת בר-אילן. היא חברה באגודה הישראלית לחקר האינטגרציה האירופית (אילה"ה).

